

FAMILIULU FAMETIU

DIARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU-LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

CONSCIINTI'A LATINITATII INTRE ROMÂNII

DIN SECOLII TRECUTI.

Conferința rostită la Ateneu de V. A. Urechia.*)

Cându cinev'a intra pentru prim'a-ora in Moskeea sultanului Mahmud, la Constantantinopole, ori câtu din Amvone aude cuvântându-se turcesce, ori-câtu din piepturile inchinatorilor ingenunchiati pe covore și rogojini resuna vorbele: Alah! alah!.. nu pôte se nu sêmția impresiunea că este într'unu templu crestinu. 436 de ani de rogatiuni mahometane n'au isbitutu se nabusîesca între vechile ziduri ale S-tei Sofia, *Amentirea crestina*.

Edificiile seculari suntu că unu feliu de fonografe; ele spunu, cu graiu dumeritu, din generatiune in generatiune, istori'a loru și a seculilor trecuti.

Unu asemenea fonografu neamutitu va fi pentru viitoriu acestu edificiu maretiu alu *Ateneului român*. Elu va spune generatiuniloru viitoare ce pôte face vointi'a, devotamentulu și energi'a unui singuru omu . . . (aplause prelungite.)

Elu va pastrá, in vre unu unghetiu alu seu, versurile ce unu glumetiu le nascocise contr'a Ateneului, dar' care a devenitu frumós'a lui legenda:

„Dati unu leu
Pentru-Ateneu.“

Inainte de acésta legenda, *Românulu* cântá:

Am unu leu
Si am se-lu beu.

Gratie Ateneului acelu românú cânta:

„Am unu leu
Nu-lu mai beu
Am se-lu dáu la Ateneu!“ . . .

(Lungi si intreite salve de aplause.)

Mai presusu de tóte, acestu edificiu maretiu va spune numele lui *Constantinu Esarcu!* (Vii aplause.)

Aceste nefsêsite aplause ale d.-vóstre 'mi spunu că aveáu dreptate Ateneistii și că sêmțiáu că intrég'a tíera, femeile române, cari se asociara cu Ateneistii spre a oferí palatului loru unulu din »larii« séu »penatii,« care va fi tutelaru noului templu. Care e acelu zeu tutelaru? Va fi bustulu lui Const. Esarcu . . . (vii aplause.)

Bustulu comandatu la abilulu sculptoru alu lui Mironu Costinu, d. Hègel, la Paris, a sositu și profitamu asta-séra de prim'a conferința, pentru a-lu oferí noului nostru palatu, impreuna cu o diploma in duplu esemplaru, din care unulu se va depune in archivele Ateneului, ér' alu doilea se va inmanuá multu iubitolui nostru vice-presiedinte C. Esarcu.

Êta cuprinsulu actului in cestiune. (Urméza actulu.)

Pe cându d. Urechia cetiá cuprinsulu, d. Stef. Vellescu descopere bustulu acoperitu cu unu tulu de metasa ceremoniara pentru punerea pietrei fundamentale a palatului, ér' d. Marianu luându actulu de la d. Urechia i-lu oferí d.-lui Esarcu, cà-cí d. Urechia nu-lu aflase pe estrada: — »Êta cum e

*) Dupa notele stenografice ale Revistei Literare.

d. Esarcu, dise d. Urechia. 'Lu aflamu mereu aci cându este diu'a de munca. . . . Adi cându este vorb'a se-lu sanctionamu, nu-lu aflamu lângă noi! . . .« (intreite aplause, MM. LL. Regele și Regîn'a de-deâu semnalulu acestoru aplause).

Dupa ace'a d. Esarcu multumî d.-lui Urechia, membriloru Ateneului, femeiei române și mai alesu MM. LL., cu cuvinte fôrte emotionate și multu aplaudate.

In urma d. Urechia i-si continuâ conferinți'a s'a in mijloculu neintrerupteloru aplause și aprobări. Dar' atât'a nu ajunge!

— Mi-am دیس că noi Ateneistii suntemu datori se confidemu zidurilor neuitătoare ale acestei aule festive, ideii roditoare de bine, de adeveru, de frumosu. . . .

Si mai pre susu de tôte ide'a mântuitoare a Patriei, a Nationalitatii.

Datori suntemu, noi Ateneistii conferentieri, se facemu in noulu nostru templu atmosfer'a calda ce nasce *ide'a directiva*.

Numescu idea directiva ace'a idea, care ca-leuzesce generatiunile succesive in evolutiunea loru.

Apoi nu cunosc eu idea *directiva* mai mare, de la care nu se cuvîne se ne abatemu nici-odata, că *ide'a nationala*, *ide'a romanitatii* nêmului nostru. (Aplause.)

Ide'a Nationala! In teorie s'ar' cuveni că omenimea se tinda la cev'a contrariu *ideiei nationale*, adeca, la nimicirea *diferintiilor de nationalitate* in profitulu legaminteloru dintre toti ômenii, fără osebite de origine. *Nationalitatii* se opune de teorie: *Umanitarismulu*.

Nationalitate! Umanitarismu! Éta cele două scoli, care i-si disputa astadi victori'a

De la Christ., — umanitaristulu per excellentiam, — eu nu credu că scól'a umanitarismului a progresatu multu. Ba, dincontra, evulu mediu a stabilitu hotare noua între popôra și evulu modernu, de la pacea Westfalica încôce, a consfintitu acele demarcatiuni, și, in numele echilibrului poteriloru, departéza nêmurile de la *Umanitarismu*.

Apoi, istori'a contemporana duce la culminantia *demarcatiunea nationala*, proclamându unitatea Italiei, a României, a Germaniei și recunoscându legitime tendintiele la ace'asi *unitate a Slaviloru*.

Si in mijloculu valmasiei stêrnita de mișcare, adesea violenta, cu care ramurile aceluasi poporu se cauta un'a pe alt'a, că sè se fusioneze, popôrele mici din calea loru suntu strivite, popôrele mari trecu, calcându-le in petiôre, pe de-asupr'a popôreloru eteroetnice. Aceste popôra mici, insule eteroetnice in mijloculu razeloru tindîndu la unitate, nu potu fi mântuite decâtu decâ suntu descepte și sciu a-se pune la tîmpu in stare de resistentia, de aperature.

*

Nu totu-de-a-un'a prin poterea sabiei inlatura popôrele mari din calea loru pre popôrele mici. Adesea ele au recursu la mijlôce mai puçinu sângerose, dar' nu mai puçinu sigure.

Intre aceste mijlôce numeramu: *resboiulu pe calea economica și insinuarile falsificându consciinți'a nationala*, cu scopu de a le asimilâ loru, facându-le a-si uitâ ori necunôsce originile.

Voiu aduce onor. auditori, in conferinți'a mea din 1890, — de voiu trai, — studiulu meu asupr'a resboiului ce se face României de la 1699 încôce, pe calea economica.

Asta séra voiu atinge numai alu doilea *mijlocu*.

Pentru ajungerea acestui alu doilea, popôrele mari, interesate, au datu nascere unei literaturi pline de *surprinderi*, pretinse scientifiche, literatura produsu alu condeiului salariatu se graiesca alt'mintrelea de cum graiesce adeverulu și natur'a.

Budgetele unoru țeri . . . au platitu și platescu numerosi *condotieri*, cari in numele profanatu alu sciinței și alu istoriei, pretindu buna-ôra a dovedî că *Românii* suntu de origine comuna cu popôrele din budgetele caror'a suntu platite scorniturile acelor scriitori.

Ce se dici de *reptilele* mici ale jurnalismului modernu, cându insusi Voltaire i-si scusâ nerusînatu cadelnitariile cătra Ecaterin'a a Rusiei, dicundu: »Je suis frileux et S. M. me donne de si chaudes flourures!« (Vii aplause.)

*

Éta ce ve va esplicâ teorii nesabuite că ale lui Topeltin din Mediasiu, că Dacii suntu *Deutsche* și că deci Românii cari au sânge *dacu* nu potu se nu aiba in vine sânge de *Deutsche*; ori teorii că ale Panslavistiloru, că Dacii erâ *Sarmati*. de ôrece capital'a Daciei se chiamâ *Sarmisaghetuza* (cetatea sarmatica) și slavii fiendu *Sarmati*, ér' Românii fiendu descindietori din Daci, *ergo*: slavii suntu și Românii.

*

Prin urmare:

Fie că-i umanitarismulu e o utopie, care nu s'a potutu realizâ in 1889 ani de potere asupr'a conscientiei omului; fie că elu este unu resultatu contr'a *naturei*, care diversifica mereu ființele și prin semne anumite externe și interne între *individii* constitue, din gruparea individiloru remasi simili, *nationalitatea*; fie că din *umanitarismu*, idea maréti și morala de alt'felu, natiunile mari si-au facutu numai o arma de estensiune teritoriala: noi Românii, din ori-ce punctu de vedere, decâ tiênemu se traimu că natiune româna, trebuie se repudiamu acelu umanitarismu, sub care, in casulu nostru, se ascunde *panslavismulu* și *pangermanismulu*. (Vii aplause.)

*

Suntu câtiv'a ani, la Iasi, se manifesta doctrin'a *umanitarismului*, deghizata sub altu nume, acelu de: „*cosmopolitismu*,“ că opusu *patriotismului*.

Contr'a acestui cosmopolitismu, care nu serva decâtu totu interesele popôreloru, a *razeloru* mari, s'au redicatu in Ateneu, voci cu dragu ascultate. Amiculu meu d.-nulu Palade, v'a spusu alta-data ce este *cosmopolitismulu* și v'a facutu a întielege adeveratulu *patriotismu*.

Despre cosmopolitismu, eu voiu dice, numai in trécatu, cu J. J. Rousseau: „*Défiiezvous de ces cosmopolites qui vont chercher au loin dans leurs livres d s devoirs qu'ils dedaignent de remplir chez eux!*“ (Aplause.)

*

Intielesám cu totii, guvernati si guvernanti, acésta mare idea directiva a finetiei némului nostru?

Eu nu me incumetu a respunde. Ce'a ce sciu si potu spune, este cá e tēmpulu se ne damu séma de pericolu!

Cāndu lumea imensa slava ne atrage prin sute de moduri si mai alesu prin laturea comuna, *Religiunea*; cāndu lumea germāna este, prin impregiurarile nōstre interne, *cá si prin cultur'a ei*, facl'a in care se ardu musculitiile imprudente, asia credu eu, cá nu e vorba de claca acc'a, care ne va spune in tōte dilele, se ne mantinemu osebiti de némurile vecine si mari, prin *desceptat'a consciint'a a originilor nōstre*. (Salve de aplause.)

O! Voi muri maretii ai acestei sáli, repercutati din generatiune in generatiune, acésta mântuitoare idea directiva: »Se remānemu romāni!« (Lungi si repetite aplause.)

*

Acésta idea directiva nu este nascuta de ieri si de astadi. Nu este ea o arma de lupta intre partide; nu este ea o baterie cu care vizamu in cutare influentia externa, cá se favorisamu pe ce'a alta. . . *Ideile nōstre directive* nu suntu, vi-o spunu dinainte, scar'a de ajunsu la putere, nici chiar' o reclama electorala pentru unu scaunu de senatoru ori de deputatu. (Ilaritate.)

Vai! de poporulu, in fruntea cārui'a se succedu ómeni, fāra o statornica si obscesce admisa *idea directiva!* (Aplause.)

Istori'a unor asemenea popóre nu va intrá, in totu casulu, in cadrulu studiiloru *Ateneului*.

Id'e'a nōstra directiva nu este o nascocire nōua, repetu, ci o *luminata si consciēnta invetiatura de la mosi si stramosi*.

Er'a nōua, pōte se ne dee, ori se ne promita ori si ce bunuri. . . De la *er'a vechia* potemu inse invetiá a spune mareloru rase europene cá :

„Suntēmn romāni!
Suntēmu latini.“

Acest'a este strigatul de recunōscere alu heraldiloru némului nostru din secolu in secolu. (Repetite aplause.)

*

Puneti urechi'a la glasurile confuse, abia intielese inca ale celui mai departatu trecutu alu némului nostru; ce auditi?

Auditi pe porcariulu *Curcubeta* proclamāndu-se de imperatu alu Romāniloru, in lupta cu celelalte némuri eteroetnice.

Déca d.-nulu N. Ionescu nu se imbolnaveá, Dominec'a trecuta, cu talentulu seu mare, aveá se ve spuna ce desceptata consciint'a a némului latinu este in Asanizi. Chiar' atunci cāndu intielépt'a pre

vedere política, ce pecatu cá nu o avemu si adi, — apropiá pe Romāni de Bulgari, si din acésta apropiere resultáu, in dóue rēnduri, regate mari, romānulu nu incetá de-a *in'zelege* si de-a afirmá *eteroetni'a* lui facl'a cu aliatii lui politici.

Ioanitiu, imperatorele Romāno-Bulgariloru, proclamá in scrisorile lui cátra Pap'a nealternatulu sānge latinu ce curge in vinele romāne. Elu se proclamá adeveratulu urmasiu alu imperatoriloru de Resaritu. . . Desi de ace'asi religiune cu Grecii, Asanii ne aréta cá ide'a nationala erá la ei mai putine decātu chiar' *religiunea*. (Aplause.)

Se invetiamu dela ei acestu lucru mán'uitoriu!

Suntu nōue afirmatiuni ale *latinitat'iei* nōstre, asia-disele *desculecari* de mai apoi, din tier'a Muntenésca si din Moldov'a.

Au Bogdanu Dragosiu, au Radu-Negru séu cine va fi fostu, nu au destulu pamēntu in Ardélu, in Ungari'a? De ce vinu dincóce de munti? Dorinti'a de o complecta osebite de alte némuri streine, de o desvoltare puru latina, *romanésca*, a ocazionatu aceste desculecari séu *Novae plantationes*. Nu este adeveratu cá persecutiunile religiei ce suferiáu Romanii dela unguri, au determinatu aceste *Novae plantationes*. Persecutiune religiose dela Catolici? Dar' un'a din cele mai antici baserici zidite de Radu Negru a fostu o baserica catolica. Si domnii Moldovei, dela Lascu si urmasii lui, tiēnu casa fórte buna cu Pap'a si permitu infintiarea de baserici si episcopia catolica in Moldov'a. . . Nu de influentiele Catolicismului se teméau domnii nostri vechi, ci de amesteculu numai in desvoltarea natiunei loru, a veciniloru puternici. . .

*

Turnat'a-ti óre odata untu-de-lemnulu cu incetulu in ap'a unei candel'e? La ori-ce distantia cade picatur'a de uleiu, ea cauta picatur'a anterioru cadit'a. . . Aceste picaturi se atragu si pare cá cu unu adeveratu entusiasmu se unescu tōte la unu locu. . .

Asia fenomenu observa istoriculu in Candel'a nestinsa de viscole a Romāniloru. . .

Romānu atrage pe Romānu si se nascu Principatele. (Lungi aplause.)

Si procedur'a va continuá sub ochiulu si mán'a lui Domnedieu! . . . (Re'noite aplause.)

Cui se datoresce acestu fenomenu? Desceptatei consciint'e a nationalitat'iei, a latinitat'iei némului nostru.

*

Ba atātu erá de puternica legatur'a etnica din natiunea romāna, in secolii trecuti, cá in sēnulu ei se topescu, cá in alambiculu metalicu celu mai resistantu la vältórea jarului, — ori-ce alte elemente eteroetnice se insinua in cuprinsulu teritoriului statelor libere romāne.

Documentatu-am acést'a cu lucrarea mea despre »*Slobodii*.«

Unde suntu astadi acei ómeni de tōte némurile colonisati in ambele tieri romāne? Aceste elemente eteroetnice la estremu s'a asimilat'u, s'a

contopitu in marele totu romanescu, gratie poternicej s'ale *aprogari nationale* deplinu consciente.

*

In prim'a mea conferinția, la vechiulu *Ateneu*, — vai! suntu acumu 24 de ani (5 Februarie, 1865), am spus eu secretulu acestui mare fenomenu.

Factorulu celu mai poternicu, celu mai vechiu alu nationalitatei române a fostu *femei'a* româna *mam'a* româna. (Aplause.)

Da, meșterulu Manole nu a aflu altu mijlocu de a intari zidurile Curtiei de Argesiu, decâtu in-castrându in ele *o femeia*.

Chiar' *Ateneulu* nostru, acestu *pilat*, nu l'a potutu redică, cu tóta staruinti'a ce a pusu d'Esarcu, decâtu in diu'a cându a ziditu muriu acestui templu pe anime de *femei*...

Ce? nu credeti?... Intrebati pe d. Esarcu; domnialui ve va spune, cum a furatu acele animi pentru *Ateneu* și cum din diu'a cându avu asigurat concursulu femeiei române, din ace'a di domnealui avu bani, avu potere se mērga zidirea in sporiu. (Aplause.)

*

Dupa *femei'a* româna, cine contribu multu la neincetata dezvoltare a consciinței nōstre nationale, fū *Baseric'a*.

Istori'a nu este nici deista nici atee. Istori'a româniloru nu pōte negă ce a căscigatu natiunea dela baserica, ori ce a pierdutu prin ea Déca, pentru unu motivu ori altulu, baseric'a a întârdiatu dezvoltarea limbei române scrisa, in favōrea slavonei, pe atunci nepericuloasa Romanismului, dar' utila in lupta contr'a veciniloru mari... totu baseric'a a scrisu și tiparitu in secolulu alu XV-lea, alu XVI-lea și alu XVII-lea primele carti in limb'a romanēscă. — Lupt'a basericej de mai apoi contr'a Greciloru, pregati revolutiunea care salvă tierile de fanarioti.

*

Negresita, alaturea cu baseric'a, și sincronisticu cu actiunea minunata a *mamei* române, a mai contribuitu și altu poternicu factoru: *instrucțiunea*.

Mai inainte de tōte, impregiurarea cā la Unguri și la Poloni, limb'a oficiala este cea latina, scutesce pre români dela influenti culturali de alta limba. De aci vine cā prim'a scriere profana a Româniloru, este unu letopisetiu *latinescu*.

*

Scolile polone, inse au celu mai determinantu rolu in evolutiunea nōstra culturala și in *directi'a* nōstra etnica.

Iagelonii fondându universitatea dela Cracovi'a, ea deveni unu focaru caldu de cultura romanēscă și cu directiune *latina*.

Renascerea italiana atragându atentiunea lumiei asupr'a invetiatoriloru și literatiloru italieni, Universitatea polona se grabi a chieamá, cā profesori, numerosi italieni.

In scolile jesuitice, scōle numerōse și poternice, de asemenea venira multi profesori din Itali'a.

Acēsta impregiurare pusē in contactu pe Moldoveni cu Italianii... Mi inchipuescu pe unu Gr. Urechia, pe Mironu și Velicico Costin graindu romanēscē, la aceste scoli, cu alti moldoveni.

Profesorii italieni, audu o vorba ce sēmēna cu limb'a loru proprie. Atentiunea loru e desceptata și apoi, la rēndulu loru, descēpta pe Urechia, pe Costinu, asupr'a identitatēi de origine a Româniloru cu Italianii.

Chiar' și mai târdiu *Mironu Costinu* iubiá se stea la vorba cu unu episcopu catolicu din tiēra, pentru-cā erá italianu și căci i-i graiá și-lu entusiasma despre *latinitatea* originelor Româniloru.

*

Consciinți'a originelor române, mōstenita prin tradițiunea dela sēnulu mamei, intarita apoi prin cultura dascalii italieni, se manifesta vie și binefacatōre dela celu antāiu momentu cându Românilu incepe a tiēné unu condeiu.

Primele carti tiparite 'si facu o datorie placuta, unu titlu de recomandare de-a se numi: *«Carte romanēscă»*, macaru cā ce importa la ele nu erá limb'a, ci objectulu ce tratāu. Pāna si unu rece codice de legi, se chieamá sub Vasile Lupu: *«Carte romanēscă.»*

Consciinți'a *nationalitatēi* a nēmului intregu romanescu respira din tōte scrierile tiparite și netiparite, dela Corezi pāna la *Antimu Ivircanulu*, la inceputulu secolului alu XIX-lea.

Asia Corezi dice: «cu mil'a lui D dieu, eu diaconulu Corezi, déca vediu cā mai tōte limbile au cuvēntulu lui D-dieu in limb'a loru, numai noi Romāni n'avemu, si Christ. dice (Mat. 20, 9.): «cine cetesce se intielēga» și Pavelu Apostolulu inca dice (la Corint. 3, 55) cā: «intru baserica mai vērtosu 5 cuvinte cu intielesulu meu se graescu, cā si alti se invetiē, decâtu unu intunericu de cuvinte neintielese intr'alte limbi.» Dreptu ace'a v'amu datu acēsta psaltire... ce amu scosu din psaltirea sērbēscă, cā se fie de invetiatura toturoru romāniloru» etc....

Deci: *«toturoru romāni'or.»*

*

Varlarmu metropolitulu, care la 1642 numesce prolōgele toturoru sfintiloru, cu dulcele epitetu de *«carte romanēscă»* de invetiatur'a domniciloru etc., dedica acēsta carte: «cātra tōtu seminti'a romanēscă» și e fericitu cā pōte dá acestu daru limbei romanēscē a tōta seminti'a romanēscă.

Duc'a-Voda in prefați'a cartiei lui Dositeu, din 1679: Domnedieēscă liturgie, adresēza: «Cuvēntu cātra tōta seminti'a romanēscă de pretotindenea.»

Stefanu metropolitulu Ardēlului din 1648 voiá se faca carti nu numai pentru Ardeleni, ci pentru toti Romāni, de-ace'a cauta cuvintele din limba ce le pri-cepu toti Romāni: «Cuvintele, dice prelatulu filologu, suntu cā banii, cā banii acei'a suntu buni cari umbra in tōte tierile. Asia și cuvintele acelea suntu bune, care le intielegu toti. Noi, dreptu ace'a ne-amu si-

Unu artistu intre musicantii de sate.

litu se isvodimu asîa cum se pricépa toti Româniî, «
 ér' nu numai cei din Ardélu. (Aplause.)

*

Conscienti de totalitatea *semintiei* române, sciu scriitorii nostri că această semintie 'si are originile la latini. Gr. Urechia. Dosofteiu, Mironu și N. Costinu, pâna și Scoliaștii Eustratie logofetulu, Simionu dascalulu și Misailu calugarulu. Nasturelu, Grecenii, *toti cari în secolulu XVI—XVIII-lea alu XIX-lea afirmău latinitatea semintiei celei Române, în prosa și în versuri, ei proclama cu mândrie această latinitate*, și amintiti-ve că faceău acéș'ta în unu tempu cându cestiunea religioasă urmă se dea unu feliu de repugnantia Românilu de-a se dice: »*latinu.*« Din contra M. Costinu, dupa-ce a doveditu aceste nobile origini ale natiunei s'ale, apoi esclama cu fala: »Cautăte dar' acumu, cetitoriușle și privește de unde esti, lapedându toate celelalte basme, câte au însemnatu de tine... Nu numai numele acéș'ta *Vlahu*, ci și dintr'altele 'ti vei cunoște: obiceiurile, firea, graiulu, pâna astadi că esti *Vlahu*, adeca românu, Italianu, latinu!

La psaltirea lui Dosofteiu se aplica o cronică versificată a Româniloru, începându cu acé'a-si afirmare:

Némulu țierei Moldovei de unde dereaza?
 Din țier'a Italiei, totu omulu se creaza.

Aiurea, cronicariulu, dupa-ce aréta cum némulu românescu este despartitu în Munteni, Moldoveni, Ardeleni, adauga: »Macaru dar' că și la istorie și la graiulu loru și cu vreme, cu veacurile, acéș'ta au dobânditu și altu nume, stă întemeiatu și înradacinatu numele de românu cum vedemu. Stă dar' numele celu vechiu, că unu temeiu neclatitu!« (Vii aplause.)

Cu ce admirare cauta se fimu noi pentru M. Costinu care cutéza a afirmă, în plin'a curte slava a regelui polonu Ionu alu III-lea, că Româniî se falescu, de a fi latini, români!

Și cu ce indignare nu scriu Costinii contr'a *scoliaștiloru*, cari nu néga nici ei *latinitatea* némului românescu, decâtu dîcu că suntu româniî esiti din temnitiele Rimului.

Dar' cronic'a anonima din secolulu alu VII-lea, cu ce indignare respinge numele ce grecii dau româniloru Macedoneni de *Cotivlahi*, și-i proclama de Români, latini că și româniî din principate?

»*Și acéi Cotivlahi toti din români suntu și se traqu.* Și într'acele vremi ce Galianu séu altu imperatu au redicatu o suma dintr'énsii de aici și i-au dusu de i-au asiediatu; pe acolo au remasu și pâna acumu.«

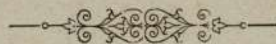
»*Cotivlahi*« le dîcu Grecii adeca schiopi, orbi, blastemati, hoti și că acestea le dîcu că suntu, ridiéndu-i și batjocura facéndu-si de dînsii... precum și de acéști români de pe aicea ridu și înca destule cuvinte grozave le dîcu și de nimicu i-i facu și cumcă din hoti se traqu, povestescu și basmuescu între ei. Ci de acéș'ta, căci Grecii acéștia dupa cum ridu de români și graescu asîa de reu, au *socotéla mare*, pentru-că vediéndu și ei pe tóta alta lume ridiéndu de dînsii și batjocorindu-i, au

statu și au obositu și ei prin gunóiele loru că cocii ricaindu, paréndu-le că au mai remasu ceva-si vlagu și de ei; unde vedu zugraviturile celoru vechi ai loru, ei intru dînsii 'și facu mîngaierea și bucuri'a, soși paréndu-le că au pe cinev'a-si batjocurei loru.« (aplause)

În contactu cu lumea slavica, lume puternica, consciinti'a nationala româna, nu capituléza, nu concede nimicu din ce'a-ce scie că este dreptulu seu. Că se probeze *latinitatea românilu*, *Luč'a Stivici*, marele boieriu, — că și M. Costinu, nu se uita că le-ar' placeă prea bine Poloniloru se se apropie Moldovenii de ei, — scria »tatalu nostru« în litere latine, că Polonulu se recunósca în vorbele române, îmbracate în hain'a latina, îns'a-si latinitatea limbei nóstre.

Acestu faptu 'mi aduce aminte de altu »tatalu nostru,« datu că românescu de catra unu profesor de liceu din Parisu la congresulu din Parisu dela 1878.

(Va urmá)

Visuri. . . .

Eu 'ti cântám de stele, luna
 Și de dragostea-mi nebuna,
 Tu taceái și me priveái
 Și dór' nici nu m'ascultái

'Ti cântám de floricele,
 Se ne 'ncununamu cu ele,
 Și visám de-alu nostru raiu,
 Tu mereu, mereu taceái.

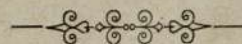
Cu unu zimbetu de 'ntristare
 Am curmatu a mea visare,
 Viersulu meu mi 'am schimbatu
 Și pe placu-ti am cântatu. . .

Nu de luna, nici de stele
 Nici de dragostele mele,
 Nici de flori și nici de raiu
 Ci de lume și de traiu!

De brilante sclipitóre,
 De smaralde lucitóre,
 De rubini, margaritari,
 De trasuri cu telegari.

De petreceri, soarele,
 De rochi scumpe cu dantele,
 Și ti-am spusu că suntu bogatu, . . .
 Și cu visu-ti te-am lasatu.

THEOCHAR ALEXI.

Mîngaiere nu mai erá. . . .

Mi-a fostu maxim'a vietii, că la ori și ce dorere
 Se-i aducu o alinare, prin cuvéntu de mîngaiere. . . .
 Cându am statu inse în tač'ia cu fetiór'a însielata, . . .
 M'am cutremuratu de gróza . . . și atunci antái'a-data
 Am tacutu, că-cî mîngaiere nu mai erá 'n lumea tóta! . . .

GEORGIU SIMU.

CUGETĂRI DESPRE VALOAREA ȘI DESVOL- TAREA CARACTERULUI.

(Urmare.)

3. Cei-alalti rami de știință, cari în școlile midiulocie, cumu dîsemu, se propunu sî se trac-tădia că fundamentu, ăra în școlile superiori că complementu științificu, se potu impartî în două grupe mari: în științele spiiretului sêu ale esperintîei interne, sî în științele corpurilor sêu ale esperintîei esterne. De prim'a grupa se tîănu filosofîa în autâi'a linia cu psihologi'a, apoi cu logic'a, estetic'a, moral'a sî teologi'a; mai departe științele sociali-politice cu varii rami de juris-prudeantia, cumu sî cele istorice; în fine științele filologice limbistice. La a douăa grupa se anumeră științele demonstrative sêu abstracte cu matema-tic'a, sî aplecarea acestei la fisica, mecanica, as-tronomia; m'ăi incolo științele experimentali, ărași cu fisic'a, fiziologi'a sî chemîa; pe urma științele descriptive sêu istorîa naturale cu zoologi'a, botan-ic'a sî mineralogi'a.

Se considerămă cătu de pre scurtu sî partea educativă a acestor'a sêu adeca influințîa loră asu-pr'a formării caracterului morale alu teneretului.

a) Filosofîa s'a numitu, sî nu fôra cuventu, regin'a științelor. Ea scrutădia incepatulu sêu originea, scopulu ultimă sî legile supreme, cari guvernădia viétîa a totu ce esista, viétîa univ-ersului. Obiectulu filosofiei în generale sî alu sub-specieloră ei, alu psihologiei, logiceii, eticeii, es-teticeii, teologiei scl. în speciale 'lu-formădia în prim'a linia spiiretulu sêu sufletulu omenescu, apoi principiile sî legile cele mai generali, de cari e condusa lumea morală sî materiale.

Cu deosebire psihologi'a, — sî anume atātu cea teoretică, cê cauta se afle sistem'a, prin care se se pôta esplică totalitatea faptelor sî fenom-eloră relative la sufletu, cătu sî mai vertosu cea practică, ce se cuprinde numai cu observarea sî descrierea fenomenelor vietiei spiiretuali a omului, sî cu espunerea legilor influințiatôrie asu-pr'a des-voltării acestoră fenomene, — are cea mai mare importanțîa în educațiune sî preste totu în viétîa practică. Ea ne dă potințîa de a gâci sî adesea chiaru scl ce se petrece în interiorulu acelor'a, cu cari venimu în contactu, sî ast'felu a destinge manifestările sincere de cele false. Cine nu vede, ce avantaju e acest'a pentru ori-care din noi în midiuloculu toiulu vietiei de tôte dîlele, unde, dorere, atât'a ipocrisia, fariseismu sî falsitate in-tempinămă ?!

Dara afora de ace'a se pôte afirmă, că nu esista profesiune sî cariera a activității nôstre, carea se nu traga mai multe au mai puține fol-lose din studiulu cestiunatu. Judecatoriulu p. e. vrendu a condamnă pre vre unu individu pentru vre-o fapta contraria legii, trebuie se apretiedie réu'a lui voiințîa sî deci se scia, ce s'a petrecutu cu ocașiunea patrării faptei rele în consciințîa res-pectivulu, sî estmodu se cumpenșca motivele ac-tiunei lui. Nu mai pușinu mediculu i suntu ne-

aparate studiile filosofico-psihologice pentru rela-țiunea strinsa, ce esista între corpulu sî sufletulu omului, asiă cătu adesea morbulu trupescu nu e alta ce, decātu urmarea cutarei perturbatiuni su-fletesci, sî vice-versa. Poetulu sî preste totu scrie-toriulu zugravindu caractere. scene sî imagini din viétîa ômeniloră sî din natura, acele numai atunci voru coresponde cerințeloră frumosulu sî voru posedé meritulu, decă voru avé corectitate psicho-logică. Ce se dîcema apoi despre pedagogu sî profesoriu, cari ocupându-se cu cea mai grea din tôte artele, cu educarea sî instruirea junimeii, tre-bue neaparatu se cunôșca cătu mai cu temein legile, după cari se desvôlta mințea sî anim'a sî preste variele facultăti ale plapandei ființie omensci?!

Ci multu folositoră, ba necesaria e științîa din vorba nu numai că materia de invetiamentu, carea ar' trebui, după noi, se se propuna teneretu-lui mai de ani în mesura mai estensivă sî mai intensivă, decumu se propune ea adi aprôpe pre-totindeni. Ea e sî din punctu-de-vedere mai spe-ciale educativu o gimnastică potințe pentru spiiretu, desvelindu sî desvoltându poterile reflexive, de-prindindu inteligințîa a se degagiă sî desbară de obiectele sensibili, facundu-o mai capace de o atentiune încordată pentru lucrurile abstrase, de-dându spiiretulu a vedé lucrurile în totalitatea loră sî a întielege legatur'a părților unu totu cumu sî reporturile cestiuniloră între ele, sî prin tôte aceste stimulându facultatea de inventiune în ori-ce ordine sêu ramu alu științeloră.¹⁾

b) Trecemu fugitivu preste științele sociali-juridice, cari desî momentose sî pâna la unu anu-mitu punctu necesarie pentru facere cetățîenu, alesu în state constituționali, unde suveranitatea resiede în popor sî cetățîenii suntu chemati a participă într'o formă sêu alt'a la afacerile pu-blice; totusi pentru marea massa nespecialista stu-diulu loră este sî cauta se fia marginitu la câtev'a principie generali, pre cari inse le dă dejă edu-cațiunea morală. Venimu la

c) științele istorice, cari au de scopu a conduce prin espunerea templementeloră trecutulu la preceperea presintelui sî la prevederea veni-toriulu. Instruirea din istoria se întielege că încă are se fia gradată: se încêpa cu biografie, se continue cu etnografie sêu descrieri de popôra, se termine cu istorîa universală sî pragmatică. Aste grade de propunere istorică unoră pedagogi le place a le numi sî caracterisă după Robinson Crusoe, Odise'a lui Homeru, Herodotu sî Liviu. Tôte că tôte inse istorîa se nu fia o enumerare sêca de ani, de imperati, regi, principi sî beliduci, de sutele sî miiele ômeniloră ucisi sî prinși, de batalie, pierderi sî invingeri sî alte asemeni. O atare propunere a istoriei nice că ar' merită nu-mele acest'a.

Istorîa e pentru cei din presinte oclind'a tre-cutului sî compasulu venitoriulu. În ea vedemu rezultatulu esperinției epoceloră trecute, din ea

¹⁾ Vasile Simionov Rolulu științeloră în educațiune, în revist'a „George Lazaru“ 1889 nru. 11. pag. 420—421.

audimu vocile și invetiaturele generatiuniloru precese. Că ea inse se fia aievea acést'a, propunerea ei trebue in tóte gradele se arete precātu numai se póte desvoltarea pragmatica a intemplárilor, se invederedie legatur'a intre causa și causatu, se justifice psihologicu cutari determinatiuni și actiuni ale individiloru au popóra-loru, se infaçiosiedie fidelu desfasiorearea poterei spiretuali și activitatea cumu și victori'a au caderea individiloru istorice destinsi dimpreuna cu causele mai interne ale inaltiării au decadintiei loru. Cu unu cuventu: istori'a și propunerea ei adeverala, acurata și corespundiátoria are se fia unu invetiamentu descriptivu alu societáti respective in-tregi și considerate dm tóte laturile.

Estumodu propusa istori'a va inriuri potericu, mai potericu decâtu multe alte discipline, asupr'a formării caracterului. Căci scrutarea și invederirea legaturii caselor cu templamentele insemi va invetiá pre elevu a cugetá seriosu. Credinti'a in D.-dieu, parintele pré bunu și ingrigitoriu și atotu-potintele urdítoriau și gubernatoriu alu destineloru nóstre, — fóra care credintia, desfi diversele ginti i dederu in diverse moduri expresiune, de cându lumea n'a esistatu vre o ginte ¹⁾, — asta credintia istori'a o intaresce și dá valorosu spriginu nisuintieloru morali. Totu istori'a dá nutrementu iubirei și compatimirei față de deaprópele nostru și față de omenimea intréga. Áncu și judecat'a estetica o refinedia scienti'a din vorba, descriendu starea culturale a societáti, și in acestu scopu facundu eleviloru cunoscute opurile clasice ale scrietoriloru cumu și capud'operele artistiloru mai renumiti. Totu atâte momente ponderóse acestea, cari concurgu la desvoltarea caracterului.

Mai multu áncu decâtu istori'a universale contribue in acestu respectu istori'a patriei și natiunei nóstre. Lucru pré firescu. Căci iubirea bine ordinata incepe de la noi insi-ne, și ast'felu omulu dupa ins'asi legea naturei si-iubesce inainte de tóte famili'a; apoi natiunea și pamentulu natalu, unde s'a nascutu și si-a petrecutu anii copilariei de asiá de dulce suvenire; in urma omenimea intréga. Prin conscienti'a natiunea și patri'a propria, chiaru dupa legea naturale, ne suntemu mai aprópe decâtu altele straine; deunde figurele mai maiestóse ce s'au redicatu din sinulu patriei și natiunei nóstre, ne interesédia indiecitu, și pentru ace'a posiedu indiecitu potere de a ne insufletí, stimulé și determiná spre totu ce e bunu, onestu și frumosu. Istori'a patriei și natiunei trebue drept'ace'a se formedie centrulu propunerei istorice; cu ea se incépa și cu ea se remana in neintreuptu legamentu si propunerea istoriei altoru ginti.

(Va urmá.)

Dr. Gr. Silasí.

¹⁾ *Plutarch. adv. Colot.* dice pré dreptu și frumosu: „De vei calatori in tóta lumea, vei affá urbi fára muri, fára rege, fára scientie; déra urbe fára baserice, carea se nu inaltie rogatiuni, carea se nu produca sacrificie, cá se căseige bunetáti, si se nu-si dé silintia, cá prin sacrificie se delature nenorocirile, nimene n'a aflatu.“

INFLUINTI'A MANDRIEI.

— *Novela originala.* —

(Fine.)

Paulin'a, care in diferite rënduri erá in punctulu de a isbucni, nemai poténdu-se stapêni acum, i-i luá capulu intre mânilé s'ale și mângaindu-lu cu o iubire sincera și profunda, depuse unu sarutu ardítoriau pe fruntea lui, și dise cu pasiune.

— George! scumpulu meu, de ce nu potú uitá!? Cu tóta schimbarea mea totusi te rogu scriemi... dá, scrisorile t'ale 'mi facu atât'a bine! și in solitudinea mea prin ele voiu fi mângaiata de reulu ce mi-ai facutu!...

Aceste cuvinte avura o impresiune puternica și nedescrisa de fericire asupr'a lui Radialu și elu repetá necontentitu:

— Asfa dar' me mai iubesci?... ce fericire mi-ai rezervatu, D.-dieulu meu!

— Déca voiesci a me convinge pe deplinu despre supunerea și respectulu teu George 'ti ceru cá proba se nu te mai incerci nici-odata de a mai reveni in cas'a mea; suntu slabitiuni și legaturi care te tiénu lângu famili'a, soçi'a t'a; respecta-le și me respecta și pe mine.

Elu parú sdrobitu.

Ori-ce tentativa din parte-i de a o induplicá fu de prisosu, — ea suferise prea multu! Dar' elu sermanulu?!... Numai acei'a cari au iubitu sinceru și s'au vedíutu despartítu pentru eternitate de idolulu amorului loru, numai acei'a potú crede și aprobá pasiunea acestui omu plinu de devotamentu și care a facutu atât'a reu acelei fiintie insufletitu numai de sentimentulu umanitaru.

Despartirea loru fu rece in aparentia, dar' impresiunea ei lasá urme sângerânde in inimile amenduror'a... In tîmpu de câteva luni George Radialu i-i scrise mereu scrisori pline de sêmtire, de regrete și de doru, unde fie ce rëndu respirá o melancholie dorerósa.

O vecinica tristétia invaluíá acum surisulu și privirea Paulinei; pareá obosita și indiferenta de totu. O rana vie, incurabila sângerá inim'a ei, cu tóte acestea scrisorile lui calmá dorerile s'ale comprimáte! Eráu o radia de bucurie și de usióra sperantia in singuratatea in care se gasiá acum cu copil'a ei, cá-ci sermanulu seu parinte, Jancu Ideanu le paresise asiá de curéndu trecúndu la viétia eterna. De-odata și scrisorile lui Radialu incetara cu deseversire, și Paulin'a nu scieá la ce se atribue acést'a.

Me va fi uitatu elu óre, 'si diceá ea plângúndu și petrecúndu-si lungile seri de iérna plecata pe câte o carte in care pareá cá cetesce, dar' gândulu ei sburá la elu, la scumpele s'ale suveniri ce nu se poteáu sterge.

Serman'a Victorina nu scíá nimicu din suferintiele maicei s'ale pe care parte le atribuíá doreriei pentru pierderea bunicului ei și mai alesu cá Paulin'a totu-de-a-un'a ascundeá motivulu fortíándu-o así petrece dilele in famili'a X.... unde ea dedeá lectiuni și unde fic'a s'a erá multu simpatisata.

Vediându acésta indelungata tacere din partea lui Radialu negrele-i idei revenira, o descuagiere cumplita, inevitabila o abatú; vechi'a ei bóla începú a dá óre care simptome si ea care se gaseá ast'feliu in mijloculu unei ierni prea rigurose se espuneá cu mai mari sfortiári a munci dilnicu pentru a produce existentia s'a si a copilei s'ale, cá-cí acum se gasiáu lipsite de ajutoriulu ce-lu mai avuseserá din partea bunului loru tata si ea cáscigá asia de puçinu!

Suferintiele pe de-o parte, privatiunile si rigórea tómpului pe de alt'a o facura se cada la patu, ér' copiliti'a s'a, care o representá acum in famili'a unde predase dñs'a lectiuni, trebuiá se indure la rëndulu ei incovenientiele si umilirile ce vestejescu bucuri'a si ilusiunile unei fete mai alesu seraca si fára vre-o protectie in contr'a perversitatiei. . . Nefericit'a muma 'si agravá chinurile cugetându diu'a si nóptea la sórtea ficei s'ale! . . .

Intr'o di George Radialu veni in orasiulu unde locuia Paulin'a. Trecú de nenumerate-ori pela pórt'a caseloru si nimicu nu aretá cá aci s'ar' aflá vre-o fiintia vie. In fine, se decise si intrá; percursé curtea si batú la o usia; nimeni nu respunse. Dupa o a dóu'a si a trei'a incercare, elu se hotári a deschide . . . intrá; nimeni nu erá acolo. I-se parú cá aude unu gemetu slabu, dupa care urmá o tusa séca si cobitóre care-lu inghiatiá. Instinctivu impinse o alta usia si remase cá trasnitu de priveliscea grozava ce aveá inaintea ochiloru. Paulin'a erá culcata intr'unu patu, o mâna se repausá pe plapoma . . . frumosulu ei pèru intr'o desordine placuta; faci'a alba abia o distingeái din rufari'a cu care erá imbracate perinele si patulu; carnea secata depe obrazii scofalciti; buzele albe înguste abia déca se mai poteáu stringe spre a-i inchide gur'a; espresiunea feçei stinse de obosé'a si suferinti'a care in curundu tradáu cá au sè se sfèrsiése. Unu cèrcanu negru impregiurulu ochiloru sei luciosi si expresivi aveá o privire ciudata.

Radialu abia avú tómpu de a privi o clipa acestu sfasiatoriu tablou si se repedi spre patu unde aprópe se stingeá ace'a ce adorase elu atátu! . . .

Se aruncá cu disperare in genunchi si începú se plंगा si sè se svèrcoléscá. . . .

— Paulina, sufletulu meu, adorat'a mea, privesce-me . . . redica-te spre a-me imbraçisá cá alta-data. . . .

Apoi stergèndu-si lacremile si privindu-o cu focu:

— Tu taci! Ce feliu, nu me vedi? Nu me audi? . . .

Vediându-o ast'feliu nesèmtitóre elu avú o idea grozava . . . instinctivu i-i duse mân'a la pieptu cá se sèmta pulsatiunile ei, ea traiá dar' emotiunea o sfèrsise. Elu incercá si dupa multe silintie re'nviindu-o ea i-i dise:

— Ce fericire, George! se te mai revedu!

Dupa imbraçisieri si lacremi, dupa sbuciumari doreróse, ea 'lu privi mai cu atentie si reluá:

— Dar' ce vedu!? Esti in doliu . . . alu cui doliu porti?

— Bun'a mea soçia m'a parasitu! . . .

— D-dieule! De multu?

— De optu dile.

Paulin'a i-si sterse o lacrima sincera.

George o privia cu focu.

— De ce in tómpu de trei luni nu mi-ai mai scrisu, George?

— Am fostu bolnavu, fórtè bolnavu, nu am mai sciutu nimicu de mine si cându me intramasemi si cugetám a veni se te vedu de-odata Mari'a se imbolnavesce si ea, si dupa câteva'a dile móre. Dupa ce mi-am facutu datori'a am alergatu plinu de sperantia la tine Paulina, se impartasimu si bucuri'a si dorerile nóstre reciproce. Astadi cându sum liberu si cându credeám cá tóte chinurile nóstre se voru sfèrsi, te gasescu pe tine atátu de prapadita!

— George! scumpulu meu, iérta-me, te-am judecatu prea aspru. . . . D-dieu m'a pedepsitu! Dar' te-am iubit! . . . te-am iubit cu mai multa pietate, cu mai multu entusiasmu cá in trecut. Ah! dar' apartíneái altei'a si in locu de o bucuria viitóre, de unu bine ori-cátu de micu si care mi-ar' fi folositu atátu, eu sub amerintiarea destinului meu a trebuitu se traiescu numai cu suvenirea dileloru unei fericiri pierdute! Suntu doi ani de cându ne-am despartitu dela Zalesci, o eternitate de suferintie pentru noi. Vedi tu, adaogá ea animându-se, acestea suntu perinitiele pe care te-ai repaasatu tu si copiliti'a mea; in exilulu meu de atunci si in singuratatea mea de acum am traitu numai cu ele stringându-le la pieptulu meu ori de câte-ori amentirea vóstra scumpa apesá de doru si de regrete anim'a mea. Pe candu erámu cu totii la Zalesci speranti'a unei fericite casatorii, a unui amoru impartasitu, dulceti'a unui accordu de idei si dorintie m'au re'nviatu, mi-au redatu forti'a, vointi'a, bucuri'a, curagiulu, increderea si stim'a de persón'a mea. Cându deceptiunea, cându realitatea cruda a venit am traitu cu totul pentru altu scopu: pentru copil'a mea numai. 'Mi formasemi inse credinti'a cá am acum in tine unu amicu dovotatu si puternicu, care o se me conduca si se-mi alunge miseri'a la tómpu! . . . Am asceptatu . . . am speratu indelungu, inse dupa câtv'a tómpu tóte loviturile venira pe capulu meu: me crediui abandonata de tine, uitata! Ból'a se manifestá iute mai alesu cându me amerintiá miseri'a, cându vediui cá tu, acel'a pe care comptám nu erái aci spre a o alungá! Ce am suferitu! Vedeám pe serman'a mea copilitia, o fientia neformata inca muncindu spre a ne intretíenè acést'a nemernica viéti'a. Oh! atunci regretám de ce am reclamatu-o din acelu pensionatu, cá-cí póte de acolo i s'ar' fi creatu o sórte mai buna. . . . Acum, tu ángerulu nostru celu bunu, salvatoriulu de alta-data ai revenitu plinu de ace'asi iubire dar' de-o sperantia nóua, nu este asia? Oh! dar' vedi tu D-dieu e fára indurare pentru noi! Privesce, visulu teu se stinge: viéti'a me parascesce si acum tu si nemarginitul tu amoru numai potu nemicu! — Dicúndu acestea ea se sèmti sfèrsita, inchise ochii si stete ast'feliu multu tómpu.

În totu cursulu acestei vorbiri ea se întrepruse de nenumerate-ori spre a tusi. . . Radialu mutu de dorere și de mila vedeă că într'adeveru viét'ă puçinu câte puçinu se stingea din acea fientia atât de scumpa. Elu petrecu câteva dîle lînga dîns'a facîndu recursu la sciinti'a doctoriloru spre a-i mai prolungi dîlele, dar' totulu fî inzadaru!

Intr'un'a din seri sîmîndu-se cu totulu sfîrșita chiamă pe Radialu și-lu conjură a aveă grigîa de copil'a ei.

Elu promise în modulu celu mai solemn; dupa o ôra ea 'și dede sufletulu! . . .

A mai descrie lacrimile și desperatulu abandonu la care se lasă Radialu și ace'a nefericita copila e de prisosu.

George chibzui că înmormentarea sè se faca câtu de imposanta, cu tôte astea numai elu cu Victorin'a fura singurile fiintie care o petrecura pâna la cimiteriu.

Dupa ce acêsta ultima datorîa fî indeplinita, George Radialu luă pe Victorin'a și o incredintîa acelei bune și devotate amica Leli'a Zalescu îngrigîndu-o și iubîndu-o că pre propri'a loru copila.

Câtiv'a ani în urma la maritisiulu Victorinei elu î-i testă tóta averea s'a care eră indestulu de însemnata. . . .

Destinu sêu Intîmple, cum sacrificati voi fericirea, liniscea și viitoriulu nostru chiar! — Ce'a-ce Jancu Ideanu n'a potutu prin munca și sacrificiile a dôua existîntie printr'unu capriçiu alu sôrtei viitoriulu a indeplinitu-o.

PAULINA ROVINARU.

CANTARÉTI'A.

— *Novela.* —

I.

„Ciudata întemplantare“ dise consilierulu de comerçiu Bolnau catra unu cunoscutu, ce întîlni pe strad'a cea lata din B. . . ; „spune nu traimu noi în tîmpuri grele?“

„Vrei se dîci istori'a din nordu?“ respunsê cunoscutulu.

„Ai primitu sciri comerciale, domnule consilieriu? Te-au informatu pôte ministrulu de esterne că vechiu amicu cev'a mîi în specialu?“

„Ah ian lasa-me cu politic'a și cu obligatiile de statu; câtu despre mine, fia cum va fi. Nu, gîndulu meu este la istori'a cu Bianetta.“

„La cântarétî'a? Ce, e angagiata inca odata? Se diceă dôra că capelmaistru a rupt'o cu ea.“

„Dara pentru D.-dîeu“, esclamă consilierulu uimitu, „în ce felu de cotlone petreci de nu scii ce s'a întemplantu cu Bianetta?“

„Neci o jota, pe cînste, dara ce-i cu dîns'a?“

„Vedi alt'a nu-i nimica cu dîns'a, numai că fî asasinata în asta nôpte.“

Consilierulu treceă de bufonu între cunoscutii sei, — lui î-i placeă se opréscă ômenii 'n cale,

cîndu se preumblă deminétî'a între ôrele 11 și 12 pe strad'a cea mare, și se li spuna câte un'a de cele gogonate. Cunoscutulu deci nici nu se pré înfioră de teribil'a veste, cî respunsu: „Pentru adi n'ai alta noutate domnule Bolnau? Paremi-se că tî-s'a impuçinatu glumele, de o spui atât de gogonata. Era déca me vei opri în viitoriu pe strad'a acést'a, atunci cugeta-te la cev'a mai seriosu, căci la din-contra, voiu fi silitu se facu dela birou spre casa unu încungiuru.“

„Na-tîo buna, era nu crede!“ dîse prefîmblatoriulu. „Éta, era nu crede! De tî-asîu fi spusu, că imperatulu de Maroco fî asasinatu, atunci stringî-i binisioru vestea și-o duceăi mai departe și ace'a din cauza, pentru-că acolo s'a mai întemplantu de alu de aste. Inse cîndu aice în B. fî asasinata o cântarétî'a, atunci nu crede nimene pâna ce nu vede alaiulu; dar' acû fratică, acû-i adevératu, asia se traiescu!“

„Omule, recugeta ce vorbesci!“ esclamă amiculugrozît. — „Asasinata dîci? Bianett'a-i asasinata?“

„Înainte cu o ôra inca nu morise, inse e siguru, cî-i pe patulu mortii.“

„Dar' pentru D.-dîeu, vorbesce! Cum se pôte întemplantă că o cântarétî'a se fie asasinata? Traimu noi în Itali'a? N'avemu aice o politic'a vrednica de tóta laud'a? Cum s'a întemplantu? Asasinata?“

„Nu strigă în gur'a mare,“ dîse Bolnau, mulcomîndu-lu; „ômenii vîra deja capurile prin ferestre spre sgomotulu de pre strada. Poti lamentă și în liniscea, câtu tî-a placé. — Cum s'a întemplantu? Vedi, ast'a-i ce inca nu se scie. Eri nôpte la reduta a fostu frumôsa copila totu asia de amabila și încîntatôre că totu-de-a-un'a și asta nôpte pre la 12 ôre fî chiamatu din patu Lange consilierulu de medicina la signorin'a Bianett'a, care s'ar' află pre patulu mortii strapunsa fiindu în inima. Intregu orasiulu vorbesce dejă despre acést'a, dara se'ntielege cele mai mari nerodii. Intr'adeveru fatale impregiurari, cî nu esci în stare se scii lucrulu curatu; intrarea în casa nu-i concessa nimenui, numai medicului și ômeniloru ce o servescu. Și curtea a aflatu dejă și a interdîsu santinellei trecerea pe lînga casa; întregu batalionulu a trebuitu se încungiure prin piatî.“

„Nu mai dîce! Nu se scie de felu cum s'a întemplantu? Nu-i nici o urma?“

„Greu lucru-i a scôte mediulu din atâte faime. Bianetta, ast'a trebue se-o concedi, e o copila carei'a nu i se pôte impută neci câtu-i negru sub unghie. Inse cum sîntu ômenii, mai alesu damele, strîngu din umere cîndu î-i vorba despre viét'ă onorifica a unei copile sermane și vrêu se scie multe despre viét'ă ei precedentă. Viét'ă ei precedentă!? Ea numera abia 17 ani și-i deja de unu anu și jumetate aice! Incape aicia vorba de o viét'ă precedentă?“

„Nute opri atât'a la începutu“ 'lu intreropsu cunoscutulu, cî pasîesce spre tema. Nu s'a aflatu cine a asasinatu-o?“

„Ast'a-i tocmai; se pôte se fi fostu unu amantu refusatu ori gelosu, care a omorîtu-o. Firesce, impregiurările-su ciudate. Eri la reduta se fi vorbitu ea singura căm multisoru cu-o masca necunoscuta. Sî niscari ómeni dicu că au vedîutu pre ace'a masca urcându-se in trasur'a ei, cându ea se indepartà. Mai multu nu scie nimene cev'a siguru, iasc eu voiu scî incurêndu cum sî ce.“

„Eu sciu, că d.-t'a ai sîruruburle d.-t'ale sî de buna sêma vei fi avêndu sî la Bianetta vre-unu demonu slujitoriu. Suntu ómeni, cari te numescu cronic'a orasiului.“

„Prea multu onoru, prea multu onoru,“ zimbi consilieriu: de comerciu sî se pareá căm curtenitu. De asta data n'am altu spionu, decâtu pre consilieriu de medicina in persóna. Pôte ai observatu, că nu me preambu cá de obicei pre intrêga strad'a câtu e de lunga, ci me totu codescu intre stradele lui Carolu sî Fridericu.“

„Da am observatu, dara gândeám că faci promenada pe la ferestrele dómnei consilieritîe de statu Baruch.“

„Eu' lasa-me cu Baruch a d.-t'ale! Noi amu ruptu-o dejá de trei dile, că-cî femeia mea se uitá reu la acést'a intriga, pentru-câ ace'a pórtá nasulu căm susu. Nu, — inse consilieriu de medicina Lange in totu-de-a-un'a la órele 12 trece pe strad'a acést'a mergêndu la curte sî eu me punu aice la pândá, cá se-lu întêlesc, cându va sosi din cornu.“

„Daca-i astá treb'a apoi remânu sî eu cu d.-t'a“ dise amiculu, „istoria Bianettei trebe se o cunoscú mai in detaliu. Te invoiesci d.-le Bolnau?“

„Nu te superá, amice“ respuse elu; „eu sciu că dinezi la órele 12 sî sup'a tí s'ar' poté recí. In fine sî Lange pôte că n'ar' voi se le spuna tóte in present'a d.-t'ale; vino mai bine dupa mēsa la cafenea sî acolo ai ve scî tóte. Inse cauta-ti de drumu, căci éta-lu vine de-acolo din cornu.“

(Va urmá.)

Nu este ochiu. . .

Nu este ochiu se fi privitu
Spre ceriu mai cu manie,
Cá ochii miei cându te-a pierdutu
Iubitó! pre vecie.

Oh! ceriulu numai a potutu
Din bratie-mi se te íeé,
Că-cî din podob'a lui lipseá
O palida femeia. . . .

GEORGIU SIMU.

D I V E R S E.

Cronica. — **P. S. S. Dlu Nicolau Popea** archimandritu sî vicariu metropolitanu, au fostu intaritu de catra Majestatea S'a Monarchulu intru dignitatea de Episcopu alu Caransebesiului, la care a fostu chiamatu prin aprópe unanimitatea sinodului electoralu.

Primésca noulu episcopu sincerele nóstre felicitari la acésta inalta dignitate!

Noi canonici. Capitulu metropolitanu din Blasiu a alesu in locurile vacante de canonici pe Rvsmii dd. *Gavrila Popu*, archidiaconu alu tractului Clusiu, sî *Dr. Alexandru Grama*, profesoru de teologia sî rectoru alu internatului Vanceanu din Blasiu.

Gratulamú din anima la acésta nimerita alegere sî felicitamú pre noii canonici!

Pentru crescerea feteloru. „Albin'a“ din Sibiu a votatu din sum'a destinata spre scopuri de binefacere: 500 fl. pentru trebuintiele curente ale scólei „Associatiunei,“ sî alte 500 fl. cu scopu cá din acele sê se creeze 10 stipendii à 50 fl. pe anulu scolasticu 1889/90 pentru copile de parinti mai seraci, care voru fi primite in internatulu institutului „Associatiunei.“

Stipendii pentru fetitîe române. Comitétulu Associatiunei transilvane pentru literatur'a sî cultur'a poporului românu escrie Concursu la 10 stipendii de câte 50 fl. pe anulu scol. 1889/90 pentru acelea copile de parinti mai seraci, cari voru fi primite in internatulu institutului Associatiunei. — Cererile au a se inaintá amentitului Comitétulu la Sibiu pâna in 1 augustu n. a. e. — accludându-se la ele: Carte de botezu, testimoniu scol. de pe sem. II. alu anului scol. 1888/9, precum sî atestatu despre conditiunea sî starea materiala a parintiloru.

Premiu pentru costumu nationalu. La biroulu Comitétului Associatiunei transilvane s'au depusu doi napoleoni in auru destinati cá premiu de onóre pentru unu costumu femeiescu nationalu românu, judecatu cá celu mai frumosu la adunarea generala dela Fagarasiu.

O scrisóre poetica a Reginei Romaniei. Regina Romaniei a adresatu directorului dela „Revue telibréenne“ urmatóreá scrisóre: „Domnule, am cetitu cu o viua emotiune paginile ce mi-au fostu dedicate din revist'a d.-vóstre. Ele n'au facutu decâtu se re'noiésca parerile mele de reu, cá n'am potutu se facu aripi, pentru a me gasi in mijloculu tuturoru acelorú poeti atátu de simpatici sî atátu de plini de caldura! Amu fi facutu se reinvie evulu mediú fara greutate, pentru-câ tēmpu nu exista. Elu este o inventiune a nóstra acest'ia efemerii otîeliti, care trecemu preste apa, credîndu cá trecemu malulu. Din punctulu de vedere alu lui Archimede, nu e nici tēmpu, nici spaçiu, sî nu e vorba decâtu de o óre-care dosa de imaginatiune pentru a fi fostu pretutindení. Am fostu printre d.-vóstra cu totu sufletulu. Numai acei care au inventatu sermanele regine nu întielegu pe Archimede! Ei au luatú bucati de creióne rosii sî au stricatu globu u prin totu felulu de linii, pe care le-a numiu frontiere, limite, margini, tóte cuvinte fantastice, care nu

exista pentru poetu! Dar' pentru regine! Éta pentru-ce nu voiescu se fiu regina decâtu a unei republice. Asceptându acésta dî fericita, primiti multumirile mele, rogându-ve a sémți emotiunea vocii mele prin aceste linii reci și ne'ndestulitóre. Elisabeta."

Pentru scólele confesionale. Ministeriulu ung. de culte și de invetiamentu a datu ordinatiune catra tóte comitetele administrative și catra toti inspectorii scolari ung. impunéndu-le cá pentru delaturarea scaderiloru observate sè se adreseze mai antáiu catra autoritatfle besericesci respective, caror'a se le și dee totu putintiosulu sprijinu spre acestu scopu. Éra de cum'va acésta procedura ar' remáné fâra resultatu, atunci se arete cu de-ameruntulu la ministeriu tóte, câte au incercatu, precum și caus'a din care incercarile n'au succesu.

Fondurile stipendiiloru eráu supuse pâna acum de catra inspectorii de dare la plat'a dârii. Dupa o decisiune inse a tribunalului administrativu financiaru, venitulul intereseloru dela capitalulu fonduriloru stipendiiloru, care servescu nemijlocitu pentru scopuri de instructiune publica, suntu scutite de dare dupa interesele capitaluriloru și dupa venitu.

Baserici romane in Turci'a. Dlu Alexandru Lahovary, ministrulu de esterne alu României, a obtîenutu dela inalt'a Pórtá dreptulu pentru coreligionariu nostri romani de a cladi baserici române in imperiulu otomanu.

Sciintiele militare la universitate. Din Pest'a se vestesce, cá ministrulu instr. publice Csáky a anuntiatu crearea unei catedre de sciintie militare la universitatea din Pest'a, care se inlesnéscá studentiloru a depune examenulu de oficeri in reserva.

Manevrele din anulu acest'a. Din Vien'a se scrie, cá Maiestatea S'a cu o mare suita, insoçitu de Archiducii Albrecht, Vilhelm și Josifu, de ministru de resboiu și de síefulu statului majoru generalu, precum și de atasiatii militari straini, va asistá din ultim'a septemâna a lunei Augustu pâna in a trei'a septemâna din Septemvre la manevrele de lângá Komorn, in Moravi'a, in Galiti'a, la Uelló și la Tapio-Súly.

Dela espositi'a din Paris. Dóue curiositati atragu atentiunea cercetatoriloru espositiunei din Paris: și anume: 1. Una lantiu de auru care íntra într'unu degetariu de cusutu, lungu cu tóte aceste de síese metri. Lantiulu se compune din inele simple circulare. 2. O luntre, care se póte transformá, la trebuintia, in trasura eleganta, cu róte care se desfacu in síeptedíeci și patru de bucati, séu in balonu cu o fortia ascensionala de 500 chilogramme.

Congresu antropologicu in Vien'a. Pregatirile pentru congresulu comunu alu societatiu antropologice germane și vieneșe, ce se va tîné in Vien'a din 5 pâna in 10 Augustu, suntu aprópe terminate. Programulu congresului, e aprópe stabilitu. Inca in díelele aceste va sosí la Ven'a presiedintele societatiu germane, consilierulu prof. Virkoff.

Espositiunea asociatiunei regnicolare a pom-pieriloru. Dupa-cum ní se comunica din partea

comitetului arangiatoriu, adunarea generala a acestei asociatiuni se va tîné in anulu acest'a in Alb'a regala la 20-22 Augustu, și va fi impreunata cu o espositiune de diferite recuisite apartîenátore acestei institutiuni. Obiectele destinate a fi espuse trebuie a se tramite comitetului arangiatoriu celu multu pâna la 31 Iuliu a. c. In privint'á transportului ministrulu de agricultura, industrie și comerciulu dá favoruri fórté mari.

Bibliografia. — Unu opu de mare valóre. Distinsulu nostru publicistu și literatu, domnulu Georgiu Baritiu a scosu de su tipariu in propri'a s'a editiune, unu pré interesantu opu. Oplulu acest'a pórtá titlulu:

Parti alese din Istori'a Transilvaniei pre dóue sute de ani din urma. — Volumu I. dupa introductiune și câteva schitie biografice cuprinde o lunga serie de evenimente dintre anulu 1683 pâna in predilele catastrofeloru din 1848 și unu suplementu cu 44 documente. In 50 de cóle tipárite formatu 8° mare; testulu cu litere cícero nerarite, notele și documentele cu litere garmond și petit.

Pretíulu unui exempl. legatu usóru (brosiatu) este de 4 fl. 50 cr. Legatu frumosu in pênza 5 fl.

Cuscopu de a scóte celu puçinu un'a parte din spesele considerabili avute pâna acum, și a dá cátu mai curéndu la tipariu alu II-lea volumu din acestu opu, auctorulu sí-a rezervatu a ficá unu pretíu numai de 4 fl. 20 cr. inclusive trimítarea franco pentru toti lectorii cáti voru bievoi a prenumerá la elu de-a dreptulu pâna la 1-a Augustu c. n.

Dela 5 séu mai multe exemplarie platite dintru odata se dá 10% rabatu.

Comandele și plat'a se potu face mai usóru și mai siguru prin asemnatiuni (mandate) postali, dupa care espeditiunea esemplarieloru urméza cu tóta precisiunea, numai adresele se fie scrise limpede, éra locuint'á dupa inpregiurari, chiar' și in câte dóue limbi ale patriei.

In comande se fia anumita curatu: legatura usóra, séu tare și eleganta.

Dupa 1 Augustu a. c. cartea va trece in comisiune și se va poté comandá numai la librari cu pretíu de 4 fl. 50 cr. și 5 fl. legata, inse ne-francata.

Recomendamu cu totu adinsulu toturoru Romaniloru sciutori de carte cá se-si procure acestu opu, care i luminéza asup'á evenimenteloru din vécurile din urma și preste ace'a lamuresce multe cestuni istorice cu cari cea mai mare parte a carturariloru nostri nu este in curatu pâna adi.

Carti scolare aprobate. Cartile de lectura, compuse de dlu Vasile Petri, au obtîenutu aprobarea inaltului ministeriu reg. ung. de culte și instructiune publica, și adeva:

Legendariulu s'au cartea de cetire pentru alu 3-le și alu 4-le anu de scóla" sub nr 11.295 ex1889, ér'

Noulu Abcdariu Românescu" sub Nru 16.006 ex 1889.